

Lidija Dimkouska

Nova Harmonija New Yorka, New York Nove Harmonije

– ameriška avtofikijska biografija –

1. Stene so glazirane z belim kuhanim rižem. Krilca vložka, dolga in tanka, so se razprla, ko sem se odprla pred Ameriko kot pred očmi A.-ja takrat, ko me je izpolnil s sabo in me hkrati vsesal vase kot majhen kuhinjski sesalec. Mogoče sem jaz vzrok za parodontozo njegovih zob. Ponoči sem se zrinila pod posteljo, da bi izvlekla svetlobo iz vtičnice. Vso noč me je stikalo zbadalo v hrbet. Roke so mi onemogle od nahrbtnika, polnega nezlikanih srajčk. Menjavala jih bom eno za drugo, vse dokler je Amerika obljubljen dežela. Iztisnila sem zrak iz 113. sobe čez okensko mrežo. Nova Harmonija je izpolnila neobdelani les postelje, mize in ognjišča z energijo, od katere je razneslo prho na velike kose koncentrirane toplote. Šunka od zajtrka bi prisilila vsakogar, da se zamisli nad mesom v svojem telesu. Se da od mojega stegna narediti dober ham? Vonjava Balkana je preplavila letališče v Chicagu, ko sem si sezula svoje skopske čevlje (kupljene v Stari čaršiji, pri AMO-tu), in filmi, prazni Kodaki, so se zdrobili v ogromno radiacijsko peč Varstva. Toda jaz imam majhen čip v brazgotini po operaciji palca na desni nogi pred nekaj leti. Takrat se je moj noht zarival v meso, zdaj pa sem si sama zarila ploščico v brazgotino, na katero si zapisujem tukaj in zdaj, medtem ko ena in ista veverica preizkuša vsa drevesa v Novi Harmoniji. Pravilo uto-pične filozofije: kar koli si, tvoj duh je delec *usemodre aure*.

2. Nekdo mi je pustil dva kovanca za srečo. Kočija se je ustavila pred mojo gostilno. Konj s slonastimi nogami, plavalasa kočijažinja in črn pes, ki striže z ušesi. Tihožitje. Tiho, žitje!

Kaj pa jaz, ali sem sploh kdaj mogla pomisliti, da bom babičino torto (rumeno, preprosto, najbolj okusno na svetu, na katero sva čakali s sestrično, da jo babica zmeša z mešalnikom in položi na dno rjavega pekača, prekritega s papirjem Nove Makedonije, da bi polizali skledo, dokler se ne sveti!) našla (ker je bila zame vedno zgubljena) v obliki Short Cakea v samopostrežbi Nove Harmonije? 99 centov za eno popolno otroštvo, za vse rumenjake naših kokoši, od katerih se je babičina torta svetila kot sonce. Zaradi nje Bog res blagoslavlja Ameriko, deželo paradoksov. Izvirne torte so, toda izvernih Indijancev ni več, če seveda ne štejemo tistih, izklesanih iz kamna in marmorja, v muzeju Angel Mounds. Danes se ameriški otroci učijo biti ponosni na indijansko kulturo. Ko pa je bil Jim majhen, so bili Indijanci vedno hudobni in kavbojci dobri fantje. Zdaj je obratno, toda tistih Indijancev ni več. Zato pa obstaja danes druga primerjava: med dobrimi kristjani (= dobri fantje) in hudobnimi muslimani (= hudobni fantje). Sprašujem se, po vsem, kar se dogaja danes, po vseh grozljivih udrihanjih gumijevke dežurnega policajca po čistih ali malo manj čistih ritkah Drugih (čista ritka je zelo relativna stvar), sprašujem se, če bo prišel dan, ko bodo Bushevi pravnuki, lepo oblečeni, bleščeči, sedeli v temni dvorani Muzeja Drugosti in uživali v resničnih zgodbah o njihovih vrstnikih v Iraku, o desetletnih šahistih svetovnega formata, Halilu in Ahmedu, in o njuni sestri Selimi, ki bo s trebušnim plesom prvič v njihovem življenju dvignila tička pod njihovimi hlačami iz temne svile. Tega dne bodo vse matere iz Bushevega rodu z zardelimi obrazi pobrale s tal vlažne hlače in hlačke svojih otrok in jih zrinile v pralni stroj, ne da bi vedele, da so sinovi postali moški prav s pomočjo slik "iz davnega prepovedanega sveta". Danes in tudi takrat bi samo najbolj močni detergenti za trdovratne madeže odstranili sram z zastave, ki, fotokopirana z laserskim fotokopirnim strojem v barvi, plapolala pred vsako hišo, trgovino, gostilno, javnim straniščem. To se imenuje patriotizem. Toda zamislimo si, kaj bi se zgodilo, če bi pred vsako makedonsko ali slovensko hišo plapolala zastava! Stric George bi se takoj razjezil na moje ali tvoje sodržavljane zaradi nacionalizma, netolerantnosti, primitivizma, tudi terorizma. Zagotovo bi vrgel tudi kakšno bombo na dvorišče vrtca v Zelenikovi ali Šiški, ker bi napačno razumel otroško prošnjo: "Stric, meči letake!" V Ameriki so vsi Američani, v preostalem svetu je vsakdo to, kar mu je rečeno, naj bo. Jim je odšel v Vietnam kot razvnet devetnajstletni upornik in se vrnil leto pozneje z nezaceljivo rano v desni nogi, čustveno usmerjeno proti duši, kjer ima življenje svojo lastno logiko: alkohol, kokain, pet pobeglih soprog, iskanje harmonije v vseh mogočih krajih. Našel jo je kot šestdesetletnik (bolje pozno kot nikoli) v literaturi, seveda, najboljših terapevtskih vicah na tem svetu. Njegova zadnja žena vozi tovornjak, njegov sin čaka, da bi oče odrasel, njegova hči hodi na počitnice v newyorške savne. Kaj pa bodo počeli modrooki fantje, ki so danes v Iraku? Če se vrnejo, jih čaka enaka usoda kot Jima (toda vsak bo težko dobil po pet žen v 21. stoletju, morali bi jih menjati med sabo), če se ne vrnejo, jih čaka gnitje v zemlji skupaj s trupli Iračanov. Skupaj tudi v smrt! Smrt, ki je bolj perverzna kot vsi grehi v življenju.

Mimo mene hodijo ljudje v vozilih za golf in ne vedo, da pišem v jeziku, za katerega niso nikoli slišali, in v pisavi, ki je zanje manj čitljiva kot znaki arabskih jezikov. Zrak črpa vlažnost iz Ohia in zemlja je plodna z vegetacijo, ki je bolj bujna kot kodrasti lasje knjigarnarke. Ona vidi sebe kot edino elito v utopičnem mestecu New Harmony. Celó v utopijah obstajajo bolj in manj pomembni posamezniki. Evropa je daleč, jaz sem blizu.

3. Ko sem prišla jaz v New Harmony, je dalajlama prišel v Ljubljano. 6. 6., zrcalno leto, protokol paralelnih moči. Dalajlama je na sprejem v parku Tivoli poslal svoje tri poslanike harmonije: mir, modrost in ljubezen. Na sprejemu v Novi Harmoniji sem se pojavila sama, oblečena v makedonsko narodno nošo (tudi jaz včasih znorim). Ameriške pesnike je popadel smeh. Starejša pesnica me je tiho vprašala, ali imam pod nošo tangice ali navadne hlačke in če se tangice sploh smejo obleči pod nošo. Rekla sem ji, da Dalajlama pod plaščem vedno nosi bokserke, četudi bi se pričakovalo, da nosi dolge spodnjice.

4. Nova soba – številka 11. Pesniški samostan – ekumenski. Vseboštvo, zbrano v križu – v Križu. Nova Harmonija plava v porah raznobarnih kož, toda izliva se v eno in edino Veliko Vodo (tudi vse kože so samo deli Ene in Edine Kože) – izliva se v Duha, v vse njegove podobe. Pomembno je moliti – h komu, ve tisti, h kateremu moliš. Vsaka inkarnacija Duha prepozna molitve, ki so ji namenjene. To mi je zelo všeč. Zato pride Bog pravočasno k vsakemu posamezniku na tem svetu (tudi na drugem).

5. V dnevni sobi gostilne je v majhnem separeju kapelica z veliko bizantinsko ikono matere božje z Jezusom. Verjetno jo je prinesel kak ruski priseljenc v iskanju "nove harmonije". Ali pa kakšen razsvetljen Grk v iskanju nove Atene? Četudi je napis v angleščini, mi je kanon zelo znan, kot da je arhetip naslikan iz moje obratne perspektive. Skoraj sem prepričana, da jo je prinesel kakšen Rus v *jurōdivem* iskanju samega sebe, ki je prišel v Novo Harmonijo, ne da bi se zavedal, da ji je – ne ona njemu, ampak on njej – prinesel odrešilno dozo blagoslova in veselja. V Ameriki je veselje definicija harmonije. Zaradi tega se Američani smejiijo zelo glasno in dlje kot povprečni Evropejci. Fun, Fun, Fun! – formula za zdravje in dolgo življenje. Če se poleg streže hot dog z veliko majoneze in kečapa, je torej harmonija med duhom in telesom resnični zadetek. Blagoslovi, Bog moj, pleskavice, zrezke, hrenovke, krompir, solate in sadje, tudi kruh iz banan, daljnogled z Japonske in prstan, ki je na mojem prstu podoben naprstniku, in vsekakor, blagoslovi, Bog moj, vrt, prenapolnjen z marmornimi slončki, ribicami, rožicami, ptiči, angelčki, angelčkov je toliko, kolikor se jih ni prikazalo niti Svetemu Serafinu, in figuricami, ki škropijo vodo na vse strani. Amerika je starinska dama v plašču iz mikrovlaken, George pa je žigolo, ki je napačno razumel svoj poklic: namesto da zadovoljuje, razveseljuje in spremlja postarano damo v družbe lepih in imenitnih, si za

vsako ceno želi vtisniti odtis prsta in spolovila v njen popek ali na njene ušesne mečice; namesto da bi ji pripel uhane na omenjene dele telesa in jo s tem pomladil in poživil, sebi pa olajšal breme seksualnih in čustvenih uslug, si za vsako ceno želi ostati v spominu kot žigolo nad žigoli in zaradi tega ne izbira ne sredstev ne načinov. Slaba žigolska šola: egotrip, ki se ga začenja zavedati tudi sama Amerika. Poiskala si bo novega žigola, starega pa bo ožigosala z neklitentkami, impotenco in sramom, zaradi katerega bo vsak tretji Američan zardeval v obraz, kot da je sram njegov.

6. Zdaj pa mi daj svojo sprehajalno palico. Komarji so posesali mojo zavest o levi nogi in nimam ne vozička (ne otroškega ne samopostrežnega) ne vozila za golf, niti nisem tako lenobna, da ne bi prehodila Labirinta z vhodom in izhodom v isti točki. Duhovnik je napisal na oglasno tablo: "Potrebujete dvajset minut, da bi prehodili svoje življenje v njegovem mističnem krogu. Borite se v sebi, prepirajte se sami s sabo, molite, pomirjenje bo prišlo ne kot odgovor usmiljenja, ampak kot odgovor utrujenosti. Plačajte in rešeni boste. Jemljemo samo dolarje." Prepričana sem, da bom laže prehodila svoje življenje s tvojo palico (lahko skačem nanjo kot na konjička) in da bom dobila odrešitev kot odgovor usmiljenja in ne kot odgovor utrujenosti. Bog ne teži ljudem, religije utrujajo. Zato sem prešla labirint peš. Moj Om je A. Meditacija, ki preskakuje stene Labirinta in meša poti, kot da so karte. 52 kart – 52 hodnikov za obuvanje čevljev, za slačenje plaščev, za puščanje dežnikov v reproducirani grški vazi, 52 pogledov v ogledalu in 52 popravkov pričeske. Ne pa 52 portretov iskanih Iračanov na kartah življenja in smrti. Karte so družabna igra in ko ameriški vojaki strastno in neprizadeto mečejo karte na mizo, nezavedno postanejo arhetip celotne ameriške družbe, karte pa čarovniški pripomoček. Ko vržeš srčevo osmico, pravzaprav vržeš nekdanjega iraškega ministra za nafto: ubiješ ga na daljavo in potem mu vzameš nafto. Črni sezname so del svetovne zgodovine, obstajali so zmeraj, celo v šolah, toda karte kot seznam?! Dobro, da sem v Labirintu in da mi bo teh 52 poti zmešalo vid, ne samo glavo. Da se bo živec tretjega očesa zvil kot lok mavrice in gledal paradokse ameriškega življenja v bolj veselih barvah.

S prostim očesom vidim, da visi na podstrešju Labirinta molek s tremi križi: modrim, rdečim in belim. Kot prvomarčevske voščilnice, ki jih mora 1. marca vsak moški v Romuniji podariti ženskam za dolgo mladost, veliko ljubezni in zdravja. Ali kot darilca z belo-rdečo-modro pentljo, ki sva jih z nuno Auro dajali na božično drevo, potem pa so prihajali vaški otroci in vsak si je izbral darilce s trakom v najljubši barvi: fantki so skoraj vedno izbrali darilo z modrim trakom, deklice – z rdečim, za druge otroke, ki še vedno niso bili zaznamovani s spolom in so jih imeli za piflarje, kmete ali reveže, pa so vedno ostala le darilca z belim trakom. Tudi sama sem bila "špeglarka" in darilce žame je bilo vedno z belim trakom, toda ravno ta beli trak, ki je bil tako neopazen in dolgočasen, mi je danes pomagal prehoditi labirint, ne da bi se izgubila v njem.

7. Kakšno "stolico" imajo Američani? Njihove WC-školjke so narejene samo za urin in za odvajanje organizma ob veliki potrebi. Teoretično ne moreš biti ne bulimičen in ne anoreksičen v tej državi. Voda je skoraj do vrha školjke (klin se s klinom zbija).

Ko pogrešam Morje kot metafizično razredčeno svobodo (da bi je bilo za vse nas – posledica komunističnega sistema v mentalnem sklopu eks-Titove pionirke), naslonim uho na WC-školjko v Ljubljani in zagotovo samo zaradi kilometrine (in ne zaradi metafore romantike: morje, kitara, prva ljubezen) prisluškujem, slišim zvok morja, v katerem plavam bočno, kot kit, ali pozabim plavati in samo dremam z nogami, ovitimi s peskom in algami. Zares, včasih si delam vodno masažo trebušnih mišic, tako kot mi je na šolskih počitnicah v Dojranu pokazal štiptski učitelj: malo gor, malo dol, nad popkom, pod popkom, vse dokler moj popek ne postane kanalizacija misli, zato ker je samo popek nacionalnih pesnikov središče sveta, jaz sem pa A.-nacionalna.

8. "Tudi moja žena je iz vzhodne Evrope," mi reče eden od pesnikov, "vedno poje ali recitira žalostne pesmi." "Hedonistična žalost," komentira neki drugi pesnik, ki je nekaj let živel na Slovaškem: "Vzhodnoevropska žalost v vaših pesmih je realnost, doživeta iz obratne perspektive. Tudi mi, Američani, opisujemo realnost, toda naša realnost je bolj sproščena, z veliko veselja in humorja, kot prava humoristična nadaljevanka." Saj res: vesela realnost, ki se pogosto preslikuje v žalostno zgodovino onkraj oceana. Show. Zaradi tega oni uživajo v poeziji kot v zabavni oddaji v živo, smejejo se glasno in se držijo za trebuhe ob vsakem humorističnem domisleku, za njih poezija izvira naravnost iz komedije. Moja Ekzil-Poezija je preveč težka in žalostna za njihova krhka srca, četudi bodeča ironija izkrivlja njihove obraze v krčevit smeh. Hrepenijo po srečnem koncu tudi v literaturi. Mi samo v življenju. Za nas je trpljenje umetnost, sreča pa kič, toda ne v lastnem življenju, v katerem mora biti vse kot v pravljici. To kaže samo eno: da smo hinavci, da nočemo priznati, da "življenje piše romane, ljudje pa berejo strip".

9. S to mislijo sem vstopila v prvo odprto cerkev Nove Harmonije. V središču: miza in na njej zlat krožnik, poln hostij. Vzela sem eno in jo položila pod jezik, toda samo za trenutek, ker sta se od nekod pojavila dva laboda s šahovnico na hrbtu. Takoj sta me nagnala in morala sem izpljuniti hostijo, ne kot strup, ampak kot žito za ptice Nove Harmonije. To je bilo verjetno zato, ker me je Mary Jane sanjala pri njej doma na Floridi v svojem ogledalu v kopalnici. Pravi, da sem se smehljala filmsko zapeljivo in da se je prostor med ogledalom in kadjo izpolnil z nadnaravno, čarobno močjo. Takrat sem ji rekla, da smo mi, vzhodnoevropski pesniki, srečni ljudje: naše knjige financira ministrstvo za kulturo, država je naša dobra vila. Naših rokopisov ne pošiljamo vsem mogočim založbam in ne pričakujemo usodnega zvonjenja telefona na hodniku. Razvajeni smo in nečimrni, ne pišemo pa vsak dan. Pisatelj je človek, ki piše, objava

napisanega je nagrada. Za nas je pisanje večerna promenada, ne pa *daily business*, kot priporoča revija *The Writer*: "Sprejmite dejstvo, da ste pisatelji, kot posel. Če vam ne uspe danes, vam bo jutri. Ne zgublajte upanja. Vztrajajte in uspelo vam bo."

Stara mati ene izmed pesnic je romunskega rodu. Njen stari oče – ukrajinskega. Z navdušenjem ji pripovedujem o lepi in navdihujoči Romuniji. Gleda me čudno, potem pravi, da nikoli ni bila v Evropi in da tja tudi nikoli ne bo šla. Pravi, da v Evropi vsi kadijo, ona pa ne prenaša kajenja. Gledam jo z izbuljenimi očmi.

10. Vprašanje, ki si ga moram postaviti po tem dogodku, je naslednje: biti avtobiografski ali avtofikijski? Oni pišejo avtobiografsko fikcijo, jaz pišem avtofikijsko biografijo. Oni živijo v ogromni državi, kjer je identifikacija ali prepoznavanje likov popolnoma naključno in brez posledic za avtorja, jaz živim v malih državah, kjer je naključnost zbrisana iz (meta)fizične realnosti. Ena črka A. je dovolj za prepoznavanje mojega pesniškega junaka v mojih majhnih državah. Američani me lahko vprašajo samo: "Kdo je A.?" Njim lahko rečem, da je A. začetek, Alfa, prvinskost, in mi že verjamejo. V Makedoniji, Romuniji in Sloveniji A. vedno povežejo z začetnico resničnega moškega. Zgodovina ga vzame pod svojo streho, mene pa naredi A.-poetično.

To ne drži za Helen, ki, medtem ko vozi, posluša otroške pesmice, ki jih potem poje svojemu sinčku. Ima dva psa, moža v Georgiji (dokler sin ne odraste, ker oče, nerealizirani woodstockovec, ne mara otrok), dopoldne hodi na kreativno (do)pis(ov)anje, popoldne dela kot natakaraica. Njena prijateljica se, po videzu sodeč, očitno pripravlja za "nuno". V evropskem kontekstu bi bil njen majhen obraz z modrimi očmi in prozornimi očali, ovit z dvema kitama, skritima na vrhu glave pod kvadratno ruto (rdečo z modrimi resicami, tako, kot je moja v Ljubljani, ki si jo zavežem samo, ko si barvam lase s kano), obraz brucke primerjalne književnosti, slikarstva ali režije. Toda tukaj, med raznimi oblikami cerkve, je podobna samo bodoči nuni. Preprosta črna obleka s pasom skriva njeno devištvo, ruta njeno naivnost. Ko sem ji dolgo zatem pisala, naj (simbolično) pozdravi gostilno Nove Harmonije, je zares odšla tja in rekla lastnici gostilne, da jo pozdravljam. Ženska je, seveda, prijazno pozdravila mene. Za razliko od njene "bele črnine" so bili v osemdesetih letih prejšnjega stoletja Skopje, Ljubljana, Zagreb, Beograd, Sarajevo, Titograd, Novi Sad in malo manj Priština preplavljeni z "darkerji": veliko študentov humanističnih ved, arhitekture, umetnostnih akademij se je oblačilo v črno in s tem prepoznavalo sebe kot alternativo. Drugi so nosili kratka krila in hlače na rob in danes delajo v pomembnih kulturnih ustanovah, od katerih so še vedno odvisni nekdanji alternativci. Mladi makedonski režiser J. P. se je vrnil iz zagrebške Črne vrtnice s koncentriranim spominom, ki ga je potem redčil v svojih darkerskih predstavah. Ponoči je nadaljeval svoj sen v mrtvaški krsti, v kateri verjetno še danes spi sladki spanec. Človek se navadi in vzljubi vse, celo svoj lastni grob.

11. Kuha nam majhna Afroameričanka. Pomagata ji polbel (ali polčrn, kot kruh?) gospod in krhek, pravljichen fant s svetlimi lasmi, ki, ko mi razpravljamo o poeziji, sedi zraven močvirja v bližini samostana in razmišlja o velikih stvareh, da, na primer, močvirje ne smrdi, ampak diši, ko nekdo na svetu razpravlja o poeziji. Ni mi jasno, zakaj ne gre k reki, temveč sedi zraven umazanega močvirja, polnega žab, blata in ostankov z naših krožnikov. Mogoče mu je všeč, ko opazuje praznjenje naših želodcev, ki jih on, Afroameričanka in Polbelec polnijo trikrat na dan z mehкими bananami, kokakolo, jabolčnim zavitkom, perutnino v sladki omaki, sladkim kruhom in piškoti iz glazirane pokovke. Ko bo star, se vidi kot delavca v mrtvašnici in gejevskega nekrofila. Zdaj mu še vedno ni jasno, zakaj, ko sedi poleg močvirja, njegov pogled počiva na moških ritkah pesnikov. Ali pa ga bolj privlačijo njihove kratke hlače, zapete z usnjenimi pasovi pod trebuhu, ki so, resnici na ljubo, veliko bolj trdi in ravni kot ženski trebuhu, ki oddajajo baročno lepoto? Nekrofil lahko postaneš tudi kje drugje, ne samo v mrtvašnici. Nekoč, v predverju cerkve Svetega Panteleja v Skopju, mi je bodoči menih rekel, da naj bi bili ljudje, ki uživajo v zmesi zraka in bencinskih hlapov, bodoči nekrofili. Ne vem, ali je ta podatek prebral v knjigi katerega od svetnikov dvajsetega stoletja (mogoče je to rekel sveti Jovan Kronštatski?) ali v reviji Vogue, ker je bil naročen nanjo. Ravno meni je od vseh industrijskih in postindustrijskih vonjav najbolj všeč avtomobilski izpuh. Všeč so mi tudi vse vrste lepila (čar lepila je najbolj znan Romunčkom, ki ga na Rimskem trgu v Bukarešti vdihavajo iz vrečk za živila in lahko potem izbuljijo oči kot pri elektronski animaciji). Avtomobilski izpuh in lepilo, ti dve krasni dišavi, bi se morali prodajati v majhnih, lepo oblikovanih in seveda dragih stekleničkah: da si lahko kupim vsaj eno na leto (z nepričakovanim honorarjem) in jo uporabljam ob posebnih priložnostih. Če sem že potencialna nekrofilka, si moram torej zdaj najti še potencialnega mrliča.

12. Resnični mrlič je makedonski romanopisec Slobodan Micković. Gledam ekran in cirilico Dnevnika v mestni knjižnici najmanjše in največje ameriške utopije in se sprašujem, čigavi bodo zdaj romani mojega profesorja jugoslovanskih književnosti, ki me je na vsakem izpitu vprašal ravno o slovenskih pisateljih, kot da je vedel, da me bo življenjska pot odpeljala ravno med dvojino njihovih pesmi in zgodb. Vzrok smrti: strganje vrvi med njim in njegovimi romani. Dejanski vzrok smrti: srčni napad. Posledica smrti: prevod njegovega najboljšega romana *Aleksander in smrt* v grščino in francoščino.

13. Ameriški pesniki me sprašujejo, ali sem se preselila iz Makedonije v Slovenijo zaradi političnoekonomskega položaja v Makedoniji ali zaradi vojne. Ko jim rečem, da sem se preselila v Slovenijo samo zaradi ljubezni, za trenutek zazijajo vame od začudenja, potem pa takoj začnejo ploskati. Takrat jaz zazijam vanje od začudenja. Ko začudenje mine, jih vprašam, ali imajo sorodnike in prijatelje ali pa so sami privrženci svojega predsednika. Prepričana sem, da za

trenutek pomislijo, kako sem primitivna in neprijazna, ker jim postavljam takšno vprašanje, potem pa, ker smo pesniki oz. intelektualci, morajo odgovoriti. Oni so Proti, tako kot njihovi prijatelji in sorodniki. Kdo je torej Za? Fiktivna telesa z razdiralnim umom. Nemogoče, prav to se mi je dogajalo v Romuniji. Tam sem na vprašanje, kdo je bil sekurist v Ceausescujevem režimu, šest let dobivala odgovor, da vprašani že ne, niti njegovi prijatelji ali sorodniki. Sekuristi so bili – fiktivna telesa z razdiralnim umom. Ki vendar niso mogla samo z možgani in brez teles z mikrofončki ovohavati spalnice navadnih ljudi in pripravljati čistke. Ali pač? In vendar, letala, ki so letela nad Irakom in razprševala bombe (preizkušeni Raid za spremembe v okolju), so polna teles z razdiralnim ali samo preračunljivim umom.

14. Med pesniki je tudi Melissa Fondakowski, mlada ameriška pesnica poljskega rodu. Svoji puncu je posvetila pesem, v kateri luknjo v zobu izenačuje s hrepenenjem po združevanju. Androgenska pesem. Androgen kot ideal. Istočasno ljubi kot moški in kot ženska. Ni ne z Venere ne z Marsa, ampak iz nam najbližjega okolja: razume nas, ker nas pozna. Idealna situacija, toda hormonologi tega ne razumejo in nam ponujajo hormonske tablete, ki ubijajo androgena v vsakem od nas. Diane 35 očisti žensko tudi najbolj nedolžne celice moškosti, ki je pač potrebna ljudstvu v tem stoletju, ko se ženske spet borijo za pravice in svojo identiteto. Moški se s pomočjo hormonov očistijo eksistencialne celice ženskosti in potem ne morejo več plesati. Samo plezajo in rušijo rekorde. Genetsko čiščenje, ki se ga ne zaveda nobeno sodišče na Zemlji. Če že ne morejo oditi v Haag, bodo duše hormonologov odšle vsaj v Had.

15. Na bluesovski festival v Hendersonu je vsak prišel s svojim stolom. Uporabna razstava stolov. Ionescu bi bil zadovoljen, če bi videl vse te različne usode in življenjske paradokse sedeti na raznoraznih zločljivih stoli. Poleg ogromne rjave reke Ohio se ne kadi in ne pije alkohola. Veliko je majhnih ameriških gospodičen, dojenčkov, starih dva tedna, starcev s kavbojskimi klobuki, punc in fantov v majicah, na katerih piše Dream Blues, in veliko je vonjav, kentuckyjskih piščancev, ki se parijo, in kokakole, ki jo veter Ohia raznaša čez most, poln novih znamk avtomobilov, naloženih v odprte vagone. Ohio nima valov, toda povzroča veter, zato pomahajmo afroameriškim glasbenikom in potem nas čaka dolga pot skozi megalomanske hamburgerje in pice papeža Janeza Pavla II., med kockami ledu v raznobarnih kupah z zvitimi slamicami, ki so kot postmodernistični svinčniki.

16. Mene čaka nahrbtnik in koš, poln posmrtnih ostankov festivala. Na obešalniku se sušijo modrček Lisca, rdeča srajca iz Turčije in nogavičke iz trgovine Celi svet za 199 tolarjev. Zjutraj je Mary Jane izcedila vodo iz moje mokre bluže do zadnje kapljice. Mišice njenih rok so prekrile roza rožice in bluza je dehidrirala. Ne samo v New York, rada bi prinesla malo ameriške

vode tudi v Evropo, kot neorganski material za izdelavo organskih spominov, toda moja viza je turistična in to pomeni, da lahko vzamem s sabo samo že oblikovane spominke. Kar se mene tiče, bo steklenica vina *Tga za jug* odpotovala brez mene v Pittsburgh, domov k izvrstni pesnici Lynn Emanuel. Pot moje prtljage je prav tako zapletena kot moja življenjska pot. Tako kot nosi Bog mojo osebno izkaznico čez upravne enote različnih držav, bi rada jaz nosila čistilno mleko Vitaskin (proizvedeno v Sloveniji, izvoženo in kupljeno v Makedoniji, prineseno v Slovenijo, vzeto v Ameriko, vrženo v koš na letališču v Münchnu) čez vse v ZDA. Srajčke bi oblačila v nekaterih, prala bi jih v drugih, sušila bi jih v tretjih.

17. Motel 6 v preámestju Saint Louisa, Eliotovega rojstnega kraja, je poln črnih gostov in črnih sobarjev. V bazenu, zraven motela, napolnjenem z vodo iz reke Toma Sawyerja, so čofotali črni rački. Da niso iz Etiopije, ampak iz Amerike, se je videlo samo po njihovi materi, ki se je ni dotaknila nobena dieta. Otroci verjetno mitološko hrepenijo po nehrani svoje virtualne domovine, zato so kost in koža.

18. Na račun A.-ja je odšel notranji let Saint Louis–New York, ker mi je makedonsko ministrstvo za kulturo komaj plačalo let do Nove Harmonije. Vsaj en New je dovolj, mar ne? Ne, sem rekla, če nista dva new, en kot harmonija in en kot york, kako bom našla ravnotežje Amerike? Prepričati sponzorje je vedno prava umetnost. Verjetno zaradi tega zdaj ležim v Centralnem parku in z bolečino v šestici iščem sintezno definicijo New Yorka. Harmonija New Yorka je zmes Pariza, Istanbula, stare skopske čaršije, Trgovskega centra Biser, ljubljanske Metelkove, Bukarešte, Evrope, vsega, kar je najboljše v Ameriki. Mesto, v katerem se lahko doživi lastna renesansa. V velikem jabolku je za vsakogar zalogaj življenja. Kako bo vsakdo jedel in prebavljaj New York, je odvisno od njegovega organizma. Pri tem kdo potrebuje Rupurut, kdo drug kozarec vode ali vina, redko kdo pa ga izbruha. Požrešna pesnica, prevelik kos sem hotela zase, zato me zdaj boli šestica. Toda duhovni, osebni stik, ki ga moramo vzpostaviti z vsakim posebej, kot je govoril pater Kliment, se mi je z New Yorkom takoj zgodil, četudi veljam za A.-socialno osebo. Kozmopolitsko vzdušje je domače, prepričana sem, da bi bila kruševska pita na strani 97 *Makedonskega kuharja* všeč temu mestu – osebnosti. Ali je to res, lahko vprašam prelepo Američanko in atletskega Afroameričana, ki sedita zraven in strastno govorita o Evropi, o evropski mentaliteti kot zmesi zgodovine, zgodovine in le zgodovine. Zdrznem se ob misli, da imajo tudi Američani lastno perspektivo o Evropi in o nas, kot jo imamo mi o njih. Perspektiva z veliko predsodki in veliko izmi. Morala sem priti v Ameriko, da bi videla Evropo čez obratno perspektivo oceana, da bi jo videla kot arhetip. V navadi prototipov me ujame želja, da bi jim očitajoče rekla, da so njihove pipe tako nastavljene, da se ti vsakokrat, ko si umivaš roke, zmočijo rokavi, tudi če so kratki. Toda zakaj

prekinjati njun pogovor o Evropi, o tej tovarni čokolade in bonbonov, o tem muzeju gibljivih podob, kot je muzej gospe Tussaud na 42. ulici v New Yorku. Vosek ikon popularne kulture se je tam prelil v naše meso in razlika med živimi in mrtvimi je izginila. Dober način ohraniti življenje je za vsako ceno.

19. V muzeju Metropolitan Gaugin ni dobil dovolj navdiha, zato je dal svojim slikam naslove, kot so Dve ženski, Tri Tahitčanke, Moški z rožo, Polinezijska lepota in hudič ... Bolje, da grem v egipčanski oddelek. Tam mi je res odleglo, ko sem videla, da so imele tudi Egipčanke, ko so bile mlade, povešene ritke. Zvečer so legle na hrbet, z rokami, prekrižanimi prek prsi, za vsak primer, če umrejo v spancu, da bi jih našli v tem pobožnem položaju. Čudovito: tudi pravoslavna tipika menihov vsebuje to prastaro pravilo za pripravo na smrtno uro. Tudi sestra Aura je spala tako: z rokami, prekrižanimi na prsih, v nočni molitvi k Bogu. Ko se je ponoči ali zgodaj zjutraj zbujala za k molitvi, je še vedno imela v rokah križ. Poskusila sem tudi sama spati tako, toda stena me je čudežno privlačila k sebi. Nisem mogla biti kot stari Egipčani ali pravoslavni menihi ves čas obrnjena proti nebesom (proti Svetlobi), v večno molitev k Bogu ali k Soncu. Sonce imam v horoskopu, Boga v silikonski leči. Prvo redovnico, ki jo bom srečala po primerjalnem spoznanju o Bogu in Soncu, si bom bolje ogledala od zadaj: mogoče je povešena ritka pravzaprav visoko dvignjena zavest o navzočnosti Boga okrog nas in v nas.

20. Nisem srečala nune, pač pa sem videla igumana grškega pravoslavnega samostana v New Yorku, ki je ob polnoči tekkel brez sape po newyorških avenijah v stanju brezmejnega blagra, kot da bi hotel odrešiti vse milijone duš, dušic in predvsem duhov greha življenja, požrešnosti po večjem grizljaju New Yorka, kot gre v usta. Njegova kuta se je razvihrala čez kompas med bleščečimi reklamami, njegov križ, težak 6 funtov, veje okrog njegovega vratu kot zvonik ob prazniku, avtomobili se ustavljajo hkrati na Walk in na Don't Walk, samo, da bi Newyorčan z valjasto kapo prišel čez cesto, fantje iz Bronxa ga vlečejo za brado, pater Ilarion pa se le blaženo smehlja in teče brez sape (tudi brez posta se lahko shujša, oprost, Bog moj) s povešeno ritjo in trebuhom in z eno samo mislijo: "Pripeljal vas bom, moji posvojenci, k Bogu, odrešil vas bom, Amerikančki, hudiča, četudi mi dolga leta niste hoteli dati državljanstva, zemljišča in denarja za samostan in ste pošiljali svoje otroke v enotah na Balkan, namesto da bi jih pustili na nočno bdenje k meni, o, Kirie Eleison, sam sem Balkan in hkrati Amerika, sam sem sveta gora Atos, vržena v čeljust sveta. Taxi! Do Broadwaya, prosim, rešiti moram newyorško gejevsko sceno odpadlih angelov."

21. Hudson teče čez moje sandale, ko z nogami na klopi dojamem, da bodo edina stvar, ki jo bom obžalovala, ko bom mrtva, knjige, ki se bodo takrat pisale, in pisatelji, ki so v vseh časih moji sodobniki, toda še nikoli nisem slišala zanje. Zato sem se odločila pobotati se z Brodskim in "mir-mir-mir, do

naslednjega leta mir", me je odpeljalo na ulico Morton, pred hišo št. 44, v pritličju katere je Brodski celih 20 let pisal literaturo brez angleških členov the, a, an. Lastnik hiše je plemenito dodajal člene k pisanju Brodskega in danes se predstavlja kot "členar" Brodskega. Notranje dvorišče, brezčasna češnja, bela jeklena miza z luknjicami. Kot pore za vdihavanje in izdihavanje sveta, četudi pomisliš, ko sediš ob takšni mizi, da je nemogoče pisati na njej: svinčnik lahko pade skozi njene pore, papir postane cedilo ali rešeto. Ali pač, mogoče se lahko piše le na takšni mizi, ko miza postane umetniški cenzor pesnika, njegov asistent, njegov alter ego in očisti pesnikove misli patosa, nostalgije, žalosti, tako da na papirju ostane samo esenca, samo moč, globoka lepota besede. V nekdanjem pritličju Brodskega živi zdaj mlad kitajski pisatelj, disident, ki spi v rezljani postelji Brodskega in ima na polici, kjer je imel Brodski vse zvezke ruske enciklopedije, vok in krožničke za kitajsko hrano.

22. V Novi Harmoniji New Yorka se lahko duša živih in mrtvih reši za 25 centov. Sveče so miniaturne lučke v vakuumsko zaprtih kalupih. Imajo majhne odprtine, posebej izdelane za kovance za 25 centov, podobno kot nedavni javni telefoni ali otroški hranilniki za shranjevanje rojstnodnevnega ali babičinega podarjenega denarja (rdeče sveče s črnim križcem na vrhu spominjajo na "pikapolonico" skopske Gospodarske banke, kolektivno igračo pionirjev v Titovi Jugoslaviji). Vržeš kovanec za 25 centov skozi razporek in sveča (lučka) se prižge v rumenordeči barvi. Gori natanko tri minute (domneva se, da je to največ časa, ki ga sodobni človek porabi za molitev in spomin na bližnje) in potem sama ugasne in ostane neprižgana, vse dokler je ne prižge nekdo drug za rešitev neke druge ali celo svoje duše.

23. V isti cerkvi ob jutranji maši: klopi so polne ljudi, neonske lučke razsvetljujejo vsako poro obraza vsakogar, pa če je bil plastično polepšan ali ne. V vsaki vrsti med verniki sedijo trije, štirje dobro oboroženi policaji. Za hip pomislim, da so tudi newyorški policaji postali božji vojaki, potem pa vidim, da so policaji tudi pred oltarjem in za njim. Duhovnik začinja mašo v spremstvu mladega policaja s hladnim pogledom, ki z roko stiska pištolo ob hlače. Duhovnik in policaj sta v stanju pripravljenosti: duhovnik za klic in praznovanje Boga, policaj za obrambo katedrale v primeru terorističnega napada. Verjetno sem, kot zmeraj v presenetljivem položaju, tudi takrat zijala vanje z odprtimi usti, tako da se mi je približal eden izmed njih, zaradi varnosti oblečen v civilno obleko, in mi zašepetal: "Veste, 11. september ..." Seveda, razumem to. Preveč sem vzljubila odprte, človekoljubne Newyorčane, ki te, kadar pogledaš v načrt mesta v metroju, takoj vprašajo, če si se izgubil in če potrebuješ pomoč, potem pa ti, ko pride tvoja postaja, na ves glas zakličejo z drugega konca vagona, da moraš tukaj izstopiti. V New Yorku bi ti tudi zanemarjen mulec, ki leži na dveh, treh sedežih, diši po travi in pije kokakolo, z zadetim glasom rekel: "Postaja Astoria." Zaradi tega razumem potrebo po zaščiti, po varnosti,

četudi me je prizor s policaji osupnil. Najprej mi gre na smeh, ker se organ cinizma takoj zbudi in začne kot nor delati scenarije, potem mi gre na jok, da tudi Bog potrebuje FBI, na koncu mi čez možgane odšumi vprašanje, ki bi ga postavila vsakemu verniku v tej cerkvi in vsakemu Američanu, ne glede na to, ali je Za Vojno ali Proti Vojni. Hočem jih vprašati, ali je bil tudi v Iraku v džamijah ali v bolnišnicah ali na tržnicah zraven vsakega Iračana, zraven vsakega otroka in zraven vsakega roparja muzejskih objektov (roparja civilizacije) po en policaj, saj Alah očitno ni mogel zaščititi ne Iračanov in ne muzejev. Ali so mrtvi Iračani umrli v navzočnosti zaščitnikov ali morilcev in še, če je risana pisava izginila v navzočnosti borcev za pravičnost in svobodo ali v navzočnosti Boga, kakršno koli že je njegovo ime. Vprašanje, "ali je treba izbiti oko za oko in zob za zob, da bi bil mir med narodi in Bogom v vseh svojih ipostazah in da bi bil mir v vsakem srcu" je retorično in zgodovinsko zaznamovano kot smešno. Nato je duhovnik rekel: "Pojdite v miru", in se prekrizal. Prekrizal se je tudi policaj z mračnim obrazom in s prepoteno dlanjo zaradi stiskanja pištole. Ljudje so odhajali v miru. Neka ženska je rekla svoji prijateljici: "Včasih smo imeli ob nedeljah pri kosilu vedno prižgano televizijo, zdaj pa, zaradi situacije, zaradi tistega blazneža na TV, ki ne ve ne za Boga ne za človeka, jemo v tišini." "Tudi mi," je rekla njena prijateljica.

24. Soteriologija je *usesodobna*. Logos se da danes videti s prostim očesom. Zlepil se je kot prah na nogah Betty Boop. Njene noge kukajo iz vrečke, v katero so mi jo dali v trgovini na Broadwayu. Zvijam jih in jih porivam na dno vrečke, toda one, upogljive in elastične kot vzmeti, zaštrlijo v zrak. Greva midve, jaz z nogami na zemlji, Betty Boop z nogami v zraku, mimo skupine Afroameričanov, zbranih okrog dveh uteleševalcev Logosa, oblečenih v vijolična plašča: prvi, z lasmi do pasu, bere iz Svetega pisma, drugi, z bleščeče ostrizeno glavo, tolmači prebrane besede na račun Bele Amerike. Skoraj kriči, ko bere seznam napak Američanov: nevera, hudičevstvo, dolaročastilstvo, seksualna anomalija, romarji svetovne zarote. Potem postavi usodno, najbolj neameriško vprašanje, zaradi katerega se ustavijo tudi najbolj pospešeni mimoidoči: "Kaj pomeni stavek *God bless America*? Zakaj bi Bog blagoslavljal prav Ameriko? Ali jo je do zdaj blagoslovil?" Betty Boop, četudi rojena in odrasla na Broadwayu, se cinično smehlja. Ona ve odgovor na to vprašanje, toda ker ne more govoriti (za Betty Boop, ki govori, bi morala dati najmanj 60 \$ in ne 6 \$), samo brca z nogami v zrak in jaz se prvič ne sramujem njene nečimrne dušice, temveč jo še bolj izvlečem iz vrečke in njena rdeča oblekica zaplapola kot ameriška zastavica po zvezdni broadwayski ulici. *God bless ...* roko starke, ki sedi na sedežu pred mano in se ves čas dotika gumbov za ventilacijo, za elektriko, za signal. Suha, etiopska roka, predolga za njeno drobno telesce. Ves čas godrnja, včasih zajoka ali se pretrgano zasmеji, jaz pa se stokrat obrnem proti Betty Boop s skritim upanjem, da se bo med poletom mogoče razvil njen čut za govor in da bo pristala na evropskih tleh bolj "normalna" za naše razmere. Stevardesa vpraša:

“Piščančka ali lazanjo? Sok ali pivo?” Starka pa zakriči: “Ribo in vino!” Hočem ribo in vino, hočem ribo in vino ...

25. Nova Harmonija New Yorka je podobna harmoniji makedonskih samostanov in slovenskih domov za ostarele. Ljubezen je osnovni in brezpogojni princip harmonije: niti makedonski menihi niti slovenske babice niti Newyorčani ne ljubijo s kakim drugim namenom. Ljubezen je njihovo naravno stanje. “Ko te kdo nosi na rokah, veš, da te ljubi,” mi je rekla babica Vetka, ko sem bila še majhna. Takrat sem hotela biti večno suha in lahka za nošenje. Potem sem dojela, da me lahko tudi 55-kilogramsko nosijo na rokah ljudje, ki me imajo radi. V New Yorku in v New Harmoniji so me tudi z nahrbtnikom, polnim ameriških pesmi in zgodb, nosili “moji” Američani, ki so Proti Vojni in Proti Zlu. Drugo načelo nove harmonije New Yorka je odgovornost: ko me je Melissa opozorila, da morava imeti po branju “delovni sestanek” in se pogovoriti o najinih pesmih, sem se spomnila opozarjanja menihov v samostanih, kjer sem bila vedno dobrodošla gostja: sestra, naredimo svečke, preberimo življenjepisa današnjega svetnika, prinesimo vodo iz pipe na dvorišču, pometimo pridvor, molimo za svet. Tako so makedonski samostani postali ladjice, s katerimi odhajam po svetu, da bi spoznala bližino Boga, New York pa je postal moj samostan, moj “sveti Krištof”, kjer se harmonija obnavlja v vsakem trenutku življenja. Zaradi tega avtofikcija in avtobiografija postaneta odprto umetniško oz. življenjsko delo. V njem prvič ne morem reči, da je Amerika napadla Irak, da je Amerika država zla in nepravilnosti. Irak je napadlo veliko Američanov, veliko Američanov pa je napadlo tudi vojno svojih sodržavljanov. Amerika ni samo odstotek ljudi, ki so bili Za Vojno, Amerika je tudi odstotek ljudi, ki so bili Proti Vojni. Amerika ni stereotip vojne niti stereotip miru, kot tudi vsaka druga država ne. Stereotipi so predsodki tujcev, klišejski vtisi s potovanj ali iz filmov. Ko se začneš zavedati, da tudi sam delaš stereotipe, se jih rešiš. Tako kot zakriči Marina Cvetajeva v svoji pesmi *Nemčiji*: “Ves svet te preganja in podi .../ ne morem te tudi jaz,” (1914), lahko to tudi jaz rečem nebushevi Ameriki in z novo harmonijo v srcu narišem nečakinji newyorški kip svobode v podobi Betty Boop, ki leži zraven in se uči vseh mojih evropskih jezikov hkrati.